

Gdje je nestala vizija?

Sve krize koje su u posljednjih više od godinu dana iz temelja uzdrmale naš uobičajen način života, iznova aktualiziraju pitanje postojanja vizije koja će nam pomoći da se okupimo, iscijelimo rane i krenemo optimistično dalje prema oblikovanju boljeg svijeta. Nama građanima, iscrpljenim potresima, Corona-19 pandemijom, samoizolacijom, gubitcima bližnjih, financijskim poteškoćama, ovo zvuči kao utopija. Ali moguće je. Treba vidjeti kako?

Od samih početaka svoga djelovanja 1987. godine projekt *Zdravi grad* Europskog ureda Svjetske zdravstvene organizacije zagovara nužnost strateškog planiranja za zdravlje. Operacionalizira ga kroz petogodišnje faze u kojima se ponavlja ciklus ocjene stanja, procjene potreba i resursa, određivanja prioriteta, planiranja za zdravlje, implementacije i evaluacije. Učeći iz evaluacije, prikupljene spoznaje ugrađujemo u sljedeći ciklus planiranja i tako se spiralno, ustrajno, uporno i planski krećemo prema boljem zdravlju u zajednici.

Početkom 2019. godine Europski je ured Svjetske zdravstvene organizacije otvorio VII. fazu projekta *Zdravi grad* (2019. - 2024.) čiji je cilj jačanje kapaciteta lokalne uprave za zdrav, pravičan i održiv razvoj. Središnji dokument iz kojeg su izvedeni strateški ciljevi djelovanja *Europske mreže zdravih gradova*, a slijedom toga i *Hrvatske mreže*, dokument je Ujedinjenih naroda Agenda 2030. za održivi razvoj. Vodeći izazovi izrade Strategije naše *Mreže* do 2030. bili su kako: a) globalne dokumente pretočiti u operativne planove primjerene lokalnoj razini uprave te b) njihovom implementacijom dovesti do jačanja kapaciteta lokalne (samo)uprave

za zdrav, pravičan i održiv razvoj. UN ciljevi za održivi razvoj naglašavaju značaj tri nedjeljivo povezane dimenzije razvoja, ekonomski, socijalni i okolišni te su u skladu s njime postavljena i tri strateška cilja *Mreže*: urbani dizajn mjesta kojim će se unaprijediti pravičnost i prosperitet zajednice (skraćeno - zdravo urbano planiranje), ulaganje u ljude kao prioritet u razvoju lokalnih politika i strategija (ljudi u središtu) i osnaživanje i sudjelovanje zajednice.

Tijekom 2019. razvijena je i Hrvatska nacionalna razvojna strategija do 2030. godine u kojoj je cilj broj 11. *Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim*, dio svih osam javnih politika: *Prepoznatljiva Hrvatska, Gospodarski stabilna i učinkovita Hrvatska, Konkurentna, poduzetna i inovativna Hrvatska, Sigurna Hrvatska, Povezana Hrvatska, Zelena Hrvatska, Uključiva Hrvatska* te *Hrvatska zemlja naprednih regija*.

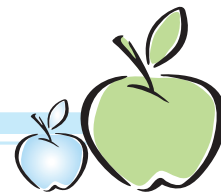
Iz do sada rečenog možemo zaključiti da i globalno i nacionalno i lokalno postoji svijest o potrebi strateškog planiranja. Postoje i strateški dokumenti. No kako je i zašto, u ovom periodu dugotrajne krize, potresa i Corona-19 pandemije, nestala vizija?

Na to smo pitanje, stjecajem sretnih okolnosti, pokušali dobiti odgovor analizom jedinog grada županije - Zagreba. Prilika se ukazala otvaranjem projekta Europskog sveučilišta postindustrijskih gradova (UNIC) koji od 2020. godine provodi Sveučilište u Zagrebu u suradnji sa sedam drugih europskih sveučilišta. Bitna je komponenta projekta pokretanje gradskog laboratorija koji je zamišljen kao fizičko ili virtualno mjesto rasprave radi utvrđivanja ključnih

izazova i generiranja potencijalnih rješenja povezanih s pitanjima s kojima se suvremeni gradovi suočavaju. Naš je *Gradski laboratorij 2021. Otporan Zagreb* kroz desetak tematskih radionica okupio predstavnike akademske zajednice, gradskih ureda, lokalne stručnjake te predstavnike građana i građanskih inicijativa. Kroz uvodne prezentacije i rasprave mapirane su jake strane (područja u kojima su razvijeni kapaciteti otpornosti), detektirane slabe strane (područja u kojima su nedostavno razvijeni kapaciteti otpornosti) i formulirani problemi na koje dalje tražimo odgovore. Kako sam bila moderator na dvije tematske grupe: 1. Izgradnja vizije zajednice tijekom i nakon krize te održavanje pozitivnog duga zajednice i 2. Upravljanje ljudski resursi u doba krize, mogu vas upoznati sa zaključcima tih radionica.

Iz rasprava održanih tijekom prve radionice zaključak je da je rukovođenje krizom u Gradu Zagrebu imalo obilježje kriznog (preživljavanje i improvizacija), a ne strateškog (proaktivnog, unapred pripremljenog scenarija) rukovođenja. Izostalo je proaktivno stvaranje vizije budućnosti pa čak i jasno određivanje smjera djelovanja. Još je nejasno hoće li se nova budućnost graditi na temelju prijašnjeg stanja ili će se graditi nešto novo, bolje i učinkovitije. Time je izostala i mogućnost za rekonstrukciju identiteta zajednice nakon krize (okosnica oko koje će se ljudi okupljati i stvarati identitet), nužna za uspješan oporavak od krize.

Hvalevrijedni primjeri pokazali su da postoje vrlo kvalitetni pojedinci i resursi. Pomaganje je bilo nesebično i dosljedno, no resursi nisu dovoljno ili pravilno iskorišteni. Lako se mobiliziramo u prvom odgovoru, no što

dalje? Ne razmišljamo unaprijed i ne pripremamo se za krize u razdoblju prije krize. A baš svaka kriza, bez obzira na etiologiju, nadilazi kapacitete i grada i države te zahtijeva (unaprijed) planiranje kriznog djelovanja i protokol postupanja, koji će se redovito revidirati.

Ova *blokada* strateškog promišljanja nije vidljiva samo u posljednjim krizama koje su zahvatile Zagreb, odnosno Republiku Hrvatsku. Ona je u velikoj mjeri svjetonazorska ostavština iz prošlosti. Najčešće je opravdanje preživljavanje (kako da ne izgubim vizionarski dio kada moram odmah reagirati), i što se dogodi ako kriza dugo traje, ljudi se umore, resursi iscrpe, a raste otpor i nepovjerenje zajednice?

Uz resurse za jačanje otpornosti postoje i brojne prepreke njihovoj boljoj utilizaciji - od nepostojanja postupnika, neusklađenosti uredbi i zakona te nedostatne suradnje na svim razinama (i vodoravne i okomite), nedostatnog uključivanja građana u proces planiranja i nedostatnog znanja o upravljanju u kriznim situacijama.

Konsenzus je sudionika laboratorija da je u upravljanju kriznim situacijama nužno koristiti multidisciplinarni (integrativni) pristup u kojem će svi imati korist od međusobne edukacije i komunikacije. No, na žalost nije se (unaprijed) razmišljalo o problemima koji mogu nastati prilikom interdisciplinarne suradnje, poput nesuradljivog karaktera pojedinih stručnjaka, nepomirljivih pogleda na iste situacije, a ponekad i ega pojedinih suradnika. U rukovođenju krizom nužno je osigurati brzinu djelovanja, ali i voditi brigu o *široj slici* te ostaviti prostor za evaluaciju uz postavljanje njenih jasnih kriterija (učiti i mijenjati se, ako je potrebno *u hodu*).

Iz rasprava održanih tijekom druge radionice zaključak je da postoji potreba za unapređenjem kriznog komuniciranja. Komunikacija tijekom i nakon potresa i Covid krize bila je zbunjujuća. Postojalo

je više različitih stožera, informacije su dolazile sa svih strana, posredstvom različitih medija i ponekad iz upitnih izvora. U budućim krizama treba postojati adekvatna i jasna komunikacijska strategija unutar koje svoj doprinos mogu dati različiti dionici koji donose različite perspektive. No, informacije moraju biti pouzdane i provjerene.

Neki su sektori (uprava, banke, šaltersko osoblje) uspjeli zaštititi svoje ljudske resurse, dok to nije napravljeno u pomagačkim profesijama (prva linija odgovora), kao npr. sustavu javnog zdravstva i socijalne skrbi. Nisu prikupljena iskustava dobre prakse, niti mišljenja izloženih djelatnika kako bi se njihove potrebe mogle bolje servisirati tijekom neke buduće krizne situacije. Nijedan dio javnih ustanova nije na raspolaganje dobio dodatna sredstva, iako su bile suočene s novim izazovima. Javne zdravstvene ustanove tijekom pandemije COVID-19 dvostruko su penalizirane, osim što su se našle pod neviđenim pritiskom i to prelile na radnice i radnike, našle su se i u financijskim problemima. Kontinuirano ulaganje i poboljšanje kvalitete zdravstvenog, socijalnog i ostalih relevantnih sektora (a ne ad hoc donešena možebitna rješenja), unaprijedit će spremnost odgovora na nenadane situacije.

Nesustavno i neorganizirano uključivanje volontera u rad institucija moglo se prevenirati time da se prije krize analiziraju potrebe pojedinih institucija kako bi se znalo jesu li spremne prihvatiti pomoć volontera i kojeg profila te volonterske kapacitete raspoređivati na temelju ranije prikupljenih informacija.

Sve dosad napisano ne *zvuči* optimistično, no pojašnjava kako je i zašto, u ovom periodu dugotrajne i iscrpljujuće krize, nestala vizija. Kroz ovaj broj Epohe zdravlja, pod nazivom *Vizije gradova i prostora*, prikazat ćemo vam i drugu stranu medalje - vizija postoji. Tema je ciljano odabrana, Služila je kao *nit vodilja* ovogodišnjeg, prvog virtualnog Sajma zdravlja, kao i centralna tema za pisanje priloga za ovaj broj Epohe. Svjesni koliko jak utjecaj na zdravlje i blagostanje naših stanovnika ima kompleksan međuodnos prirodnog, urbanog i socijalnog okruženja, svaki od tekstova koje ćete ovdje naći donosi vam *zdravogradsku* viziju urbanog dizajna mjesta kojim će se unaprijediti pravičnost i prosperitet zajednice.

Prof.dr.sc. Selma Šogorić

glavna urednica
ssogoric@snz.hr

